

Buenos Aires, 26. maja 1937.

Pov. br. 311/37

PREDMET: Naša kolonija u Rosariu
i okolini.

PRILOGA: šest.

Gospodine Pretsedniče,

Čast mi je izvestiti, da sam 14.-17. o. m. bio u Rosariu de Sta. Fe radi posete tamošnjoj našoj koloniji, koja spada među najjače naše naseobine u ovoj zemlji a sastoji najvećim delom od Hrvata. U Rosariu samom bice oko tri stotine naših porodica, a u okolini živi ili na pojedinim čakrama ili u selima do 10.000 naših državljana; od naselja jedno od najjačih je Chovet, gde je i predjašnji pretsednik opštine bio Jugosloven, a sadašnjinopštinski tajnik naš je zemljak.

U Rosariu dočekao me je na stanici naš vicekonsul g. Branko Rubeša, nekih 40 naših zemljaka, na čelu im g. Stjepan Miličić, stari, a našoj zemlji sa još uvek mladalačkim idealizmom predani dšseljenik, pretstavnici političkih i mesnih vlasti i novinari. Kolonija me je pozdravila govorom svog pretstavnika, očitujući njim radost, što im dolazi reprezentant Jugoslavije, isto tako izrekli su mi dobrodošlicu pretstavnici vlasti.

Idućeg dana primao sam ujutro pojedine naše državljane u konsulatu, učinio sam posetu pretstavniku provincialne vlade (Jefe politico), pretstavniku opštine i borzi (koja je za žitarice prva borza u Republici) i govorio koloniji po radiu. Popodne posetio sam (argentinskoj mladeži služeći) zavod naših školskih sestara iz Maribora, koji je bio tom prilikom na ulici iskićen argentinskom i jugoslovenskom zastavom i gde je argentinska mladež otpevala argentinsku i jugoslovensku himnu a argentinska studentka pozdravila me rečima vr-

Gospodinu
Dr. Milanu Stojadinoviću,
Pretsedniku Ministarskog Saveta i Ministru
Spoljnih Poslova
B e o g r a d .

lo laskavim po našu Kraljevinu. Nato sam posetio siromašno pred-
gradje Pueblo Nuevo, koje je ognjište rosarianskih komunista i gde
stanuje - radi blizine frigorifika, koji ih uposljava - znatan broj
naših doseljenika iz Makedonije. U kinematografu g. Šime Cvetkova
(koji je rodom iz Tetova) skupilo se nekih 50 naših Makedonaca, ko-
jima je tom zgodom prikazan film sa slikama Južne Srbije. Posle to-
ga bio je prijem u Jockey-Clubu, za konsularni kor i društvo Rosaria;
kod prijema su učestvovali svi konsuli, zastupnici lokalnih vlasti
i mnogi članovi rosarianskog društva. Istoga dana priredila je kolo-
nija večeru u Hotelu Majestic, kod koje je učestvovala jedna stotina
lica, isključivo muških; tom prilikom izrečeno je bilo mnogo toplih
zdravica Otadžbini i Kraljevskom Domu.

Dne 16. o. m. pošao sam ujutro kolima u 125 kilometara odalje-
nu opštinu Chovet. U selu su me dočekali predsednik opštine, sve lo-
kalne vlasti i inteligencija i mnoštvo našeg naroda sa argentinskom,
jugoslovenskom i hrvatskom zastavom, sa muzikom i topovima. Kod ručka
je učestvovalo preko 200 ljudi, sa najmanjim iznimkama sav naš muški
svet Choveta i bliže okoline. Otsvirala se je argentinska i jugoslo-
venska himna, koja se je megafonima prenosila i preko sela po širčkoj
argentinskoj ravnini, i izreklo se je nekoliko patriotskih zdravica.
Napomenuti treba, da je i u ovom hrvatskom selu doček bio iskreno sr-
dačan i da se nije dogodila ni najmanja stvar, da se nije izrekla ni
jedna reč, koju bi morali žaliti.

Narednog dana 17. o. m. održao sam u konsulatu konferenciju
sa nekim našim iseljenicima, koji su čuvari imovine bivšeg (još pred-
ratnog) ogranka "Hrvatska Zajednica" i "Crvenog Krsta", kako bi se taj
novac upotrebio za sadašnje nacionalne potrebe kolonije. Nisam uspeo;
čuvari imovine neće da se odluče. što treba s onim novcem da se uči-
ni. Posetio sam naš brod "Sengu", koji je u luci krcao za Englesku,
a nakon toga oprostio se od vlasti i građana Rosaria i od naše kolo-
nije preko radia i odputovao za Buenos Aires.

Ne samo rosarianska štampa, iz koje prilažem nekoliko isečaka, nego i štampa glavnog grada Republike pratila je ovaj put sa velikom pažljivošću. Za organizaciju posete, koja je bila i nacionalna manifestacija u koloniji i afirmacija Jugoslavije pred argentinskim državljanima, imamo da se zahvalimo u prvom redu našem počasnom vicekonsulu u Rosario, g. Branku Rubeši.

Što se tiče mojih opažanja u koloniji, dozvelite mi, Gospodine Predsedniče, da ih nanižem u ovih nekoliko tačkaka:

1. Masu naših seljačkih iseljenika u provinciji Santa Fe sačinjavaju naši doseljenici ispred rata (i njihova deca), koji su - izgledni - došli ovamo kao austrijski državljani iz Dalmacije. Formacija njihove političke svesti ostala je, izgleda, ona ista, koju su doneli u ova zemlju; oni znadu, da su Hrvati, a do države nemaju nikakvih sasvim preciziranih odnosa, kao što ih ni do Austrije nisu imali. To su ljudi, koji su se, u mnogo slučajeva, svojom štednjom i dobrom konjunkturoom digli od zemljoradničkog proletera do posednika i milionara (u dinarima), pa kako su sav svoj život proveli u poslu i brizi, daleko od kuće, tako i danas sa mnogo većim interesom slušaju na svom radiju vesti o cenama žita, koje se im danomice triput dostavljaju, nego političke vesti. Ima među njima iznimaka, ali kao masa oni bi se politički tek morali formirati, što se dakaako odnosi osobito na sinove prvih doseljenika, dok bi se starija generacija jedva još mogla preobraziti.

2. Baš radi toga zavise ti iseljenici od onih slučajnih političkih uticaja, koji se kod njih s vremena na vreme pojavljuju, a u doticaj su dolazili sa iseljenicima u prvom redu agitatori "Hrvatskog Domobrana" i svećenik-franjevac Rasković, koji stanuje u Buenos Airesu, ali zalazi koji put u Rosario i sprema se, prema izveštaju, da stvori u Chovetu franjevačku župu, a koji nikako ne utiče konstruktivno na iseljenike. Među prolazne uticaje mora se ubrojiti i moja poseta u Chovetu. Kolonija pril
mila je pretstavnik Države srdačno,

jer joj je godilo, da se ih Otadžbina seća, pa, će se verovatno neko vreme u njenom životu i osećati uticaj te posete, ali da se preobrazi i učvrsti njen mentalitet, morale bi veze između nje i Države biti stalne.

3. Na vlastite sam se oči uverio, da je uticaj terorističke organizacije - bar u mestu, koje sam posetio - minimalan, što je u vezi sa psihološkom dispozicijom kolonije, koju sam izložio gore. U Cholet dolazi nekih deset primeraka "Hrvatskog Domobrana", a ni ti se ne plaćaju. Ona nekolicina seljaka, koji nisu došli na prijem, nisu ničim pokazali, da im poseta ne godi, a kad sam jednom od njih otišao u kuću, primio me je vrlo lepo. U ovom konservativnom seljačkom ambientu nema mesta ekstremističnom aktivizmu, i ako se govori o prosto voljnim doprinosima kolonije za ustašku organizaciju, pričaju se agitatorske bajke; ali za crkvu, koja se gradi tamo, skupio je franjevac Rusković među kolonistima navodno 17.000 pesa, što je za selo velika svota.

4. Da bi se veze između Države i hrvatske kolonije učvrstile, bilo bi po mišljenju potpisanih potrebno:

a) Poslati u Rosario hrvatskog katoličkog svećenika, koji bi bio politički sasvim pouzdan, da radi na socialnom, verskom i organizatornom polju. U tu svrhu potpisani već je predložio Ministarstvu Socialne Politike, da zameni slovenačkog svećenika g. Kastelica, sadašnjeg dopisnika u Rosario, koji stanuje u Buenos Airesu i nije od koristi koloniji, sa hrvatskim dopisnikom.

b) Poslati u Argentinu tri učitelja, od njih bar dvojicu Hrvata, koji bi u raznim centrima naših kolonija vodili škole za mladež a i za starije. Na jednom mestu dovoljno bi bilo, da traje škola pet meseci, tako da bi učitelji mogli u jednoj školskoj godini obići šest centara. Potpisani ne dvoji, da bi se uticaj tih škola pokazao vrlo brzo, dakako uz uvet, da su učitelji sposobni, savesni i da se late

posla sa potrebnim taktom, kojega iziskuju naročite prilike. Neozbiljni učitelji mogli bi, svakako, napraviti više štete nego koristi.

c) Uspostaviti življu vezu informacija između Domovine i iseljenika. Svaki naš čakarer ima radio, ali ni jedan nema aparata za kratke talase, tako da ne može da prima sadašnje transmisijske iz Beograda. Ona potrebna veza uspostavila bi se reorganizacijom transmisijske, o čemu sam već imao čast izvestiti, a osobito organizacijom ovdašnjeg novinarstva, koje se pitanje svodi na pitanje sposobnog urednika, koje bi se možda moglo rešiti u vezi s pitanjem učitelja, i na pitanje finansiranja novine.

Stavljajući Vam prednje do znanja, čast mi je zamoliti Vas, Gospodine Pretsedniče, da i ovom zgodom izvolite primiti izraz mog dubokog poštovanja.

9